

ОСУЂЕНИ НА НЕСТАЈАЊЕ

Драго Кекановић, *Изабрane приче*, приредио Александар Јовановић, Каирос, Сремски Карловци 2015

Док је у раној прози нагласак био на имагинацији и на фантастици, често и у знаку надреалног, а видљив је био метафизички приступ, наглашенији херметизам, избором од двадесет и осам прича на страницама ове књиге бива уочљивије да је и Кекановићев концепт, с наговештајем у прози из студентских дана, оствариван систематски, смишљено и мудро, с наумом широког опсега, руком која не жури и која не узмиче. Постоји и видљив је управо онај стваралачки жиг, то знаковље каквим је обележен сав његов приповедачки опус оствариван у периоду од 1967. до 2013. године. Понајвише су то, у погледу тематике и форме, веома драматични записи, свеједно да ли су фрагментарне али потпуно заокружене повеснице „истргнуте” из свеколиког ауторовог дознања из живота многих из завичајне долине, која је тамо негде „Богу иза леђа”, одакле се непрестано и што могуће даље измиче, склања, бежи „као ђаво од крста”, због беде, једнако оног материјалног и духовног сиромаштва, услед неслоге и неразумевања, због ратова, трајне егзистенцијалне или емоционалне несигурности, због наopakости која се, у погледу суровости, најжешћом показује у породици са веома израженом патријархалношћу, а што је честа тема у његовим причама. То је, међутим, и простор где се удесник, на јави или у буновном сну, често и у предсмртном трену, у магновењу, увек враћа и бива страхотно, како то нигде стварносније не може сем у завичају да буде; неминовни повратак, макар и сећањем, у свој минути живот, у исти предео, до кућног прага који га под „завјесама неистрошеног времена” увек чека. И ма какав да је повратник, само га завичај увек прима кад му се сви други путеви замрсе и кад све пред њим(а) буде белина и магла.

И у Јовановићевом избору оног најбољег из Кекановићевог приповедачког опуса преовлађују приче о Србима из завичајног крајолика, из Западне Славоније, како онима из времена прошлог (после Другог светског рата), тако о онима из по много чему сродног му времена „увек садашњег”, каквим га (вечно садашњим) чини удесност, зло које је последица непревазиђених узрочника. Осим оних зала, неподопштина, невоља које настају и као последица друкчије, за неког увек неподобне, верске и националне припадности, најчешћи разлози за настанак невоље о којој пише Драго Кекановић су они психолошке природе, у менталитету његових „јунака”, у карактеру: немогућност или неспособност да буду друкчији, питомији, односно подобнији, у свему и потпуно прилагођени средини у којој живе... Узрочници су и у ограничениостима друге врсте, као што је неспособност, недовољна смелост и неодлучност његових

јунака да са потпуном свешћу о томе шта хоће, једнако и од себе али и од других, шта траже, шта упорно захтевају, без довољно сигурности у процени тога да ли је то прави трен и најбоља прилика, да ли и колико сами могу да стигну након пресецања те стеге којом су, попут пупчане врпце, везани и за кућни праг и за своју котлину. Тема је, дакле, нечим или од неког условљена спреченост, ометеност, као и спутаност у остваривању нужности да превазиђу себе пређешњег како би, невољници, коначно, а понајпре спасења свог ради, изашли на „главну цесту”, како би у другом простору и међу друкчијим људима достигли толико жуђену срећу, благостање, у души трајни мир... Међутим, тамо, свеједно где да су причом затечени, нешто даље од котлине, или тамо далеко, где су оним најдраматичнијим и за писца најизазовнијим животним треном, управо тим „треном к’о за причу”, затечени, Кекановићеви „јунаци” и даље су на маргини свега, ма био то Загреб, Аустрија, Немачка, Скандинавија, или Америка, Аустралија, Канада... Небитно где, али изван завичаја, без тла у којем су дубоко укоревљени, непрестано су без себе потпуног, увек ровити, обеснажени, без иоле сигурнијег, поузданијег трага о свом животу. Без идентитета којим су се (или: каквим) избегом у „неки други, бољи свет”, као јединим али најдрагоценијим пртљагом стрмоглаво упутили. Увек су „неко други”, увек „тамо они” и, као по казни, осуђени на нестајање.

Пажњу привлачи и то колико је смрт, као једна од трајнијих изазовних тема, евидентна у причама Драге Кекановића током свих његових полувековних стваралачких преображаја. У раним радовима, оствареним махом у форми лирско-медитативних списа, односно записа који су такви да их доживљавамо као драматична ауторова/људска суочавања са вртложницима из тегобног сна треном избављења из м’ре речима на видело тек изнетим („Клорофил и тинта”, „Лице мог демона”, „Оно”, „Сан”, „Запис с путовања”, интуитивни, фантастични, надреални, интроспективни прозни записи и приче одабране са страница прозног првенца, књиге списа *Механика ноћи* (1971), те у причи „Госпође у воћњаку”, објављеној 1967. године на страницама загребачког *Студентског листа*) – све у њима што се збива изазвано је мислима о смрти, или о „оној тегобној сјени” која његове ликове непрестано прати при ходу ивицом амбиса, или их у вртложном магновењу доводи до лудила, те их на „крилима демона” односи у тај пакао који се зове живот. Смрт је оно чиме се прича овог аутора или зачиње, те бива окосница па и само средиште нарације, или се њоме повесница окончава. Такве су приче антологијске вредности – „Вечера на веранди”, „Коњокрадица”, „Коњи на длану”, „Лака смрт Ђуке Лемеша” и „Хармоникаш у дворишту” (приче из књиге *Вечера на веранди и Ледена шума и друге приче*, обеју објављених 1975. године). Касније и „Пастув на крају приче”, „Недодирљивост” (из књиге *На небу и друге приче*, 2002), те приче „У лову на зеца”, „Сламка спаса (поздрав из Загреба)”, одабране из књиге новијег датума, *Усвојење* (2013).

Приповетке складне наративности, лепог стила, по садржају увек примерене форме... Занимљиво је да су већ на самом почетку готово сваке приче, после веома важне почетне, увек ефектне реченице (клице из које израста добра прича), издвојени они, у погледу драматичности, аутору најзанимљивији делићи из паклених биографија његових централних ликова, које потом, по вертикали и најчешће ретроспективно, повратком у прошлост сећањем у њима сливеној, смислено одгонета. Постепено, брижљиво и само оно што је у карактеру, тиме и у самој причи најбитније, показујући притом изузетан приповедачки дар, али и умеће у обликовању психолошког профила, једнако и главних и споредних актера. И чини то као да је пред њим / пред нама сценска игра у којој сви партнери играју „један за другог”, показујући вештину остваривања управо такве композиције у чијој основи је и оно што је за причу најбитније: животни, драмски изазов.

Из приче у причу, почев од оних младалачких, поетско-прозних остварења, потом прича којима се заокружује ова голема прозна путања, прича свему пређашњем сродног концепта – „Један савјет ноћним шетачима” (2013), и „Сашивено од донесеног материјала” (2014) – све су, како то и сам приређивач Александар Јовановић напомиње „у књигу стављене, сходно ауторовим сугестијама, на она места која им, по времену настанка и формално-смисаоним својствима, припадају”. Међу корицама једне књиге, као под истим кровом, Кекановићеве доиста онајбоље приче. И као да су делови једног ткива. Јер, тако су мудро одабране, већим делом и уланчане, тематски, композиционо, стилски и језички, вешто у целину сабране да се чини како им је само то и такво збирање између корица једне књиге до сада недостајало.

Давид КЕЦМАН ДАКО

ШАХ-МАТ, ПОЕЗИЈА

Александар Б. Лаковић, *Силазак анђела*, Књижевно друштво „Свети Сава”, Београд 2015

Куће шад леје несћане

Васко Попа

Најновија песничка збирка Александра Б. Лаковића *Силазак анђела* пропитује могућност песничког стварања на темељу прошлости која увек ризикује да буде мистификована. Конкретно, реч је о години 1999. и догађајима везаним за Косово, а посветом у којој такође пише „и њој